

УДК 341.231.14

DOI <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2026-94-22-28>

Славко Анна Сергіївна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного
правознавства

(Сумський державний університет, м. Суми)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1339-470X>

Єгорова Валентина Сергіївна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри інтелектуальної власності та приватного права
(Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», м. Київ)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8485-430X>

ПРАВО НА ПРАВДУ У ПРАКТИЦІ МІЖАМЕРИКАНСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ¹

Стаття присвячена дослідженню становлення та розвитку права на правду у практиці Міжамериканського суду з прав людини. Проаналізовано підходи Суду до визначення змісту цього права, його зв'язку з обов'язком держави ефективно розслідувати серйозні порушення прав людини, забезпечувати доступ до інформації та участь потерпілих і їхніх родичів у відповідних процедурах. Особливу увагу приділено формуванню індивідуального та колективного виміру права на правду, а також його ролі у подоланні безкарності, відновленні гідності жертв і забезпеченні гарантій неповторення порушень. Обґрунтовано значення встановлених Міжамериканським судом стандартів для держав, що долають наслідки збройних конфліктів.

Ключові слова: права людини, Міжамериканський суд з прав людини, право на правду, перехідне правосуддя, постконфліктне врегулювання.

Постановка проблеми. В умовах сучасних збройних конфліктів, масових порушень прав людини та поширеності таких явищ, як насильницькі зникнення, позасудові страти і катування, особливої актуальності набуває дослідження права на правду. Для осіб, які постраждали від серйозних порушень прав людини, а також для їхніх родин, встановлення обставин вчинених злочинів є необхідною передумовою відновлення справедливості та їх людської гідності. І в цей же час право на правду має важливе суспільне значення, оскільки сприяє подоланню наслідків насильства, протидії безкарності та формуванню колективної пам'яті.

У цьому контексті особливу цінність становить практика Міжамериканського суду з прав людини, який одним із перших на міжнародному рівні сформулював і розвинув зміст цього права. У своїй юриспруденції Суд пов'язує право на правду з обов'язком держави ефективно розслідувати порушення, забезпечувати доступ до інформації та гарантувати участь потерпілих і їхніх

родичів у відповідних процесах. Підходи Міжамериканського суду також розкривають значення відкритості державних архівів, встановлення історичної істини та запровадження гарантій неповторення порушень.

Дослідження практики Міжамериканського суду з прав людини дозволяє глибше зрозуміти правову природу, зміст і механізми реалізації права на правду в сучасному міжнародному праві прав людини. При цьому, зростання ролі механізмів перехідного правосуддя у контексті потенційного постконфліктного врегулювання в Україні додатково підсилює практичну значущість цього досвіду, бо порівняльний аналіз стандартів, сформованих Судом, є особливо важливим для держав, які стикаються з наслідками збройних конфліктів та системних порушень прав людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Право на правду тільки відносно нещодавно отримало своє визнання серед практиків і теоретиків права. Серед його дослідників варто згадати, у першу чергу, Прісцилу

¹ Дослідження виконано в рамках наукового проєкту «Історична пам'ять та заходи меморіалізації як інструменти подолання антиукраїнських деструктивних наративів: національний та міжнародний виміри» (0126U001457) за підтримки Міністерства освіти і науки України.

Хайнер (Priscilla B. Hayner), Едуардо Гонзалеса (Eduardo González) та Говарда Варні (Howard Varney), які працювали безпосередньо з правом на правду у глобальному сенсі. Едуардо Ферер Мак-Грегор (Eduardo Ferrer Mac-Gregor) досліджував право на правду в практиці Міжамериканського суду з прав людини, а Вільям Шабас (William Schabas) – через призму міжнародного кримінального правосуддя. Неможливо переоцінити доробок спеціальних доповідачів ООН Пабло де Грейфа (Pablo de Greiff) та Даяни Орлентліхер (Diane Orentlicher), які доклалися до дослідження перехідного правосуддя і засобів уникнення безкарності. Тим не менш, право на правду і досі залишається мало визнаним на теренах Європи, на відміну від Латинської Америки. Саме з огляду на значний доробок Міжамериканського суду з прав людини у цій царині це дослідження спрямоване на його аналіз.

Метою статті є, по-перше, визначення особливостей Міжамериканського механізму захисту прав людини, що зумовили його специфічну спеціалізацію; по-друге, аналіз генези концепції права на правду у правозастосовній практиці Міжамериканського суду з прав людини.

Виклад основного матеріалу.

1. Право на правду: генеза та значення

Право на правду вперше отримало закріплення на міжнародному рівні у 1949 році у статті 32 Першого додаткового протоколу до Женевських конвенцій. Ця норма передбачила зобов'язання для держав діяти, «виходячи з права сімей знати про долю своїх родичів» [1].

Згодом уявлення про право на правду почало розширюватися завдяки правозастосовній практиці та ухваленню нових міжнародних актів. Зокрема, на праві на правду зосередилися автори Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень. Преамбула цього акту підтверджує «право будь-якої жертви знати правду про обставини насильницького зникнення та про долю зниклої особи, а також право безперешкодно збирати, отримувати й поширювати інформацію з цієї метою» [2].

Базові документи ООН, присвячені перехідному правосуддю та праву на правду, визначили право на правду як чільний елемент механізмів постконфліктного врегулювання та відновлення після періоду масових порушень прав людини. Як наголошує Генеральний секретар ООН, право на правду надає жертвам, їхнім родичам та громадськості право вимагати та отримувати всю необхідну інформацію щодо скоєння ймовірного порушення, долі та місцезнаходження жертв, а також ступеня, в якому порушення могло бути офіційно санкціоноване [3]. За словами спеціального доповідача ООН Пабло де Грейфа (Pablo de Greiff), пошуки правди слугують досягненню двох проміжних цілей, тобто визнання жертв та зміцнення довіри, і двох кінцевих цілей, тобто сприяння примиренню та зміцненню верховенства права [4]. Таку ж позицію займає і Даяна Орлентліхер (Diane Orentlicher) як спеціальна доповідачка ООН щодо боротьби з безкарністю. На її думку, кожен народ має невід'ємне право знати правду про минулі події, що стосуються скоєння жакхливих злочинів, а також про обставини та причини, що призвели, через масові або систематичні порушення, до скоєння цих злочинів. Повне та ефективно здійснення права на правду забезпечує життєво важливу гарантію від повторення порушень [5]. Вільям Шабас (William Schabas) також наголошує, що існує тісний зв'язок між «правом на правду» та питаннями правосуддя, безкарності та міжнародного кримінального правосуддя.

«Право на правду» часто представляється як право жертв та їхніх сімей. Тим не менш, ранні формулювання права на правду також зосереджувалися на ширшому колективному вимірі цього права [6].

Верховний комісар ООН з прав людини у своєму звіті підкреслює, що «міжнародні правозахисні органи визнали право на правду у випадках грубих порушень прав людини, зокрема насильницьких зникнень, позасудових страт та катувань, а також серйозних порушень міжнародного гуманітарного права» [17].

Прісцила Хайнер (Priscilla B. Hayner), розмірковуючи про роль права на правду та наслідки роботи комісії правди у всьому світі, визнає, що право на правду не є панацеєю. «Але разом із будь-якою дозою скептицизму – чи, принаймні, реалізму – щодо досягнень цих органів, має також йти оцінка часом визначного, але маловідомого внеску, який вони зробили». Відтак авторка наголошує, що в Аргентині, Чилі та Марокко, значною мірою на основі висновків комісії правди, держава виплатила компенсації тисячам жертв або родинам убитих або зниклих безвісти; було порушено низку значних судових переслідувань; у Сальвадорі після рекомендацій комісії правди було запроваджено важливі судові реформи; у Південній Африці змінилося суспільне уявлення про апартеїд тощо [8].

Едуардо Гонзалес (Eduardo González) та Говард Варні (Howard Varney), підсумовуючи загальний доробок щодо права на правду, виділяють такі характеристики останнього:

- Право на правду пов'язане з правом на засіб правового захисту, включаючи право на ефективне розслідування, перевірку фактів та публічне розкриття правди; а також правом на відшкодування збитків. У той же час, деякі правові системи вважають право на правду невід'ємною частиною свободи інформації та свободи вираження поглядів;

- Жертви та їхні родини, громади і суспільство в цілому мають невід'ємне право знати правду про обставини, за яких відбулися порушення прав людини, вшанувати людські втрати та оплакувати їх у формах, які є культурно доречними та гідними;

- Держава зобов'язана зберігати документальні докази для вшанування пам'яті, а також захищати та забезпечувати належний доступ до архівів з інформацією про порушення [9].

Таким чином, можемо дійти висновку, що право на правду отримало визнання на міжнародному рівні після Другої світової війни. Його правова природа залишається багатогранною: право на правду розглядають і як самостійне право, і як складову права на ефективний засіб юридичного захисту, свободи вираження поглядів тощо. Також право на правду постає і як колективне, і як індивідуальне право. Наразі вже можна говорити (з посиланням на досвід Аргентини, Чилі, Марокко, Сальвадору, Південної Африки тощо) про чільне місце, яке займає право на правду у механізмах перехідного правосуддя і постконфліктного врегулювання та відновлення.

2. Міжамериканський суд з прав людини як частина Міжамериканського механізму захисту прав людини: специфічні риси компетенції і практики

Організацію американських держав було засновано у 1948 році. Її Статут визначає, що метою діяльності організації є «досягнення мирного порядку та справедливості, сприяння солідарності, зміцнення співпраці та захисту суверенітету, територіальної цілісності та незалежності» [10]. Зі створенням ОАД розпочалася розбудова Міжамериканського механізму захисту прав людини.

Одним із перших актів у цій царині стала Американська декларація прав і обов'язків людини, ухвалена у Боготі. Декларація окреслила основні цілі американських держав, які її підписали, наголосивши, що «міжнародний захист прав людини має бути головним орієнтиром для американського законодавства, що розвивається». Також автори Декларації визначили, що як вона, «так і «гарантії», що надаються внутрішніми режимами відповідних держав, встановлюють початкову систему захисту, яку американські держави вважають такою, що підходить для сучасних соціальних та державних коаліцій, не без визнання того, що вони суттєво зміцнять цю систему на міжнародному рівні, оскільки ці положення стануть більш сприятливими» [11].

Ухвалення Американської конвенції з прав людини засвідчило подальший розвиток Міжамериканського механізму захисту прав людини. Так, автори Конвенції підтвердили «свій намір зміцнити в цій півкулі, в рамках демократичних інституцій, систему особистої свободи та соціальної справедливості, засновану на повазі до основних прав людини» [12]. Для контролю виконання Конвенції було створено Міжамериканський суд з прав людини. Останній виступає регіональним органом захисту прав людини та основоположних свобод, передбачених Конвенцією. Відповідно до статті 52 Американської конвенції з прав людини, Суд формується з числа юристів, які мають найвищий моральний авторитет та визнану компетенцію у всій країні. Він складається з семи суддів, громадян держав-членів Організації, які мають індивідуальні здібності у галузі прав людини та мають кваліфікацію, необхідну для здійснення найвищих судових функцій, відповідно до законодавства держави, громадянами якої вони є, або держави, яка висуває їх кандидатами [12].

Відповідно до статті 2 Статуту Міжамериканського суду з прав людини, він реалізує власне судову та консультативну юрисдикцію [13], отримуючи справи, які до нього направляють безпосередньо держави або Міжамериканська комісія з прав людини (стаття 61 Конвенції) [12].

Також стаття 68 Конвенції підтверджує зобов'язання держав виконувати рішення Суду в будь-якій справі, сторонами якої вони є, при цьому частина рішення, яка передбачає компенсацію збитків, може бути виконана у відповідній країні відповідно до внутрішньої процедури, що регулює виконання рішень проти держави [12].

Загалом, на момент свого заснування Європейський та Міжамериканський механізми захисту прав людини були доволі схожими: дві ланки механізму захисту (Комісія з прав людини та Суд з прав людини), друга з яких повноважна розглядати як індивідуальні скарги (передані Комісії), так і міждержавні спори (передані державами безпосередньо).

Проте умови, в яких працювали вказані механізми, доволі сильно відрізнялися. Південна Америка має низку характеристик, які вирізняють її з-поміж інших регіонів. До таких, на нашу думку, належать: 1) Досвід масових і системних порушень прав людини. Більшість країн регіону в ХХ столітті пережили панування військових диктатур, авторитарних режимів та внутрішні збройні конфлікти. Відтак населення регіону стикнулося з насильницькими зникненнями, позасудовими стравами, катуваннями, політичними переслідуваннями; 2) Для регіону характерний високий рівень соціальної нерівності та маргіналізації окремих груп. Тому значна частина практики Суду стосується прав корінних народів (земельні права, культурна автономія, право на

консультації), гендерно зумовленого насильства, захисту дітей, мігрантів, осіб у місцях несвободи тощо; 3) Формування стандартів перехідного правосуддя. У процесі переходу до демократії країни регіону зіткнулися з необхідністю подолання безкарності за злочини минулого. У зв'язку з цим Суд розробив важливі підходи щодо обов'язку кримінального переслідування винних, недопустимості амністії за серйозні порушення прав людини, права жертв на репарації та права на правду. Саме на доробку Міжамериканського суду з прав людини в останній царині ми і зосередимо увагу цього дослідження.

3. Розвиток концепції права на правду у правозастосовній практиці Міжамериканського суду з прав людини

Як наголошує Міжамериканська комісія з прав людини, у Міжамериканській системі право на правду спочатку пов'язували з явищем насильницьких зникнень. Як Комісія, так і Міжамериканський суд встановили, що насильницьке зникнення є постійним або безперервним порушенням численних прав, таких як право на особисту свободу, на гуманне поводження, на життя та на визнання правосуб'єктності. Таким чином, зникнення та страта жертви починаються з позбавлення її волі та подальшої нездатності надати інформацію про те, що її особу не встановлено або її останки ідентифіковано [14]. Погоджується з цією позицією і Едуардо Ферер Мак-Грегор (Eduardo Ferrer Mac-Gregor), який наголошує, що Міжамериканський суд вважав, що родичі жертв грубих порушень прав людини та суспільство в цілому мають право знати правду, і тому повинні бути поінформовані про те, що сталося. Відтак дослідник зазначає, що у прецедентному праві Міжамериканського суду право знати правду розглядається як право, яке держави повинні поважати та забезпечувати, так і мірою відшкодування, якої держави зобов'язані дотримуватися [15].

Однією із перших справ, в яких Суд окреслив право рідних осіб знати правду про їх зниклого родича, стала *Velásquez-Rodríguez v. Honduras*. Досліджуючи матеріальні докази та свідчення очевидців, Суд встановив, що «між 16:30 та 17:00 кілька озброєних чоловіків у цивільному одязі, які керували білим Ford без номерних знаків, викрали Манфредо Веласкеса з парковки в центрі міста» (§ 147). Далі було підтверджено, що Веласкес відповідає профілю інших осіб, щодо яких існують підозри, що їх було викрадено і страчено, а також встановлено, що майже сім років, що минули з моменту зникнення, створили обґрунтоване припущення про його смерть. Також Суд вказав на численні факти насильницьких зникнень у Гондурасі, що дало йому підстави створеджувати, що: (1) практика зникнень, здійснюваних або терпимих посадовцями Гондурасу, існувала між 1981 і 1984 роками; (2) Манфредо Веласкес зник від рук або за мовчазної згоди цих посадовців у рамках цієї практики; та (3) уряд Гондурасу не гарантував прав людини, на які вплинула ця практика (§ 148) [16].

Аналізуючи які саме зобов'язання за Конвенцією Гондурас не виконав, Суд поголосив, що «обов'язок розслідувати факти такого типу залишається невизначеним доти, доки існує невизначеність щодо долі особи, яка зникла безвісти. Навіть у гіпотетичному випадку, коли особи, які несуть індивідуальну відповідальність за злочини такого типу, не можуть бути юридично покарані за певних обставин, держава зобов'язана використовувати наявні в її розпорядженні засоби, щоб повідомити родичів про долю жертв та, якщо вони були вбиті, про місцезнаходження їхніх останків» (§ 181) [16].

Як наголошує Дженаро Джіакман (Genaro Andrés Manrique Gíacomán), це рішення було «піонером» у визначенні насильницьких зникнень на основі чіткого та точного питання, також враховуючи його безперервний характер. Таким чином, воно створило «імпульс» для розробки Міжамериканської конвенції про насильницькі зникнення (1994), Міжнародної конвенції про насильницькі зникнення (2006), а пізніше – включення насильницького зникнення до списку міжнародних злочинів згідно з Римським статутом (1998) [17].

У справі *Bátaca-Velásquez v. Guatemala* йшлося про зникнення Ефрена Бамаки Веласкеса (Efraín Bátaca Velásquez), якого урядові сили захопили після збройної сутички як лідера однієї з повстанських груп. Протягом кількох років місцезнаходження Веласкеса чи його останків не вдалося встановити, а його рідні так і не дізналися про його долю. Відсутність останків і неможливість поховати померлого за національним обрядом особливо обтяжували батька Веласкеса. Гватемала не докладала зусиль до з'ясування місцезнаходження зниклого, а також до розслідування обставин зникнення. У цьому контексті Суд наголосив, що держава таким чином порушила «зобов'язання поважати права, захищені Конвенцією, та гарантувати їх вільне та повне здійснення як жертві, так і її найближчим родичам, які мають право знати про її місцезнаходження» (§ 129) [18]. Розмірковуючи про наслідки бездіяльності держави у згаданій ситуації, Суд підкреслив, що «незнання місця перебування Бамаки Веласкеса завдало його найближчим родичам глибоких страждань, про які згадував Комітет, і тому вважає, що вони також є жертвами порушення» (§ 165) [18].

Особливістю справи стало те, що Суд окремо виділив серед порушених прав право на правду, яке він висунув з положень статей 8 (право на справедливий суд) та 25 (право на юридичний захист) Конвенції. Як наголосив Суд, «за обставин цієї справи право на правду включається до права потерпілого або його найближчого родича отримати роз'яснення фактів, що стосуються порушень, та відповідних обов'язків від компетентних державних органів шляхом розслідування та кримінального переслідування, встановлених статтями 8 та 25 Конвенції» (§ 201) [18].

У справі *Barrios Altos v. Peru* йшлося про ситуацію в Перу, де протягом певного часу діяла група сил спеціальних операцій, яка протидіяла тероризму та організованій злочинності. 3 листопада 1991 року група озброєних чоловіків розстріляла учасників місцевих громадських зборів в одному з кварталів Ліми. 15 осіб були вбиті, ще 4 отримали серйозні поранення. Згодом з'ясувалося, що розстріл був частиною антитерористичних заходів. У 1995 році було ухвалено закон, який звільняв від відповідальності всіх учасників групи сил спеціальних операцій в Перу від вчинених ними злочинів [19].

У першу чергу, Суд дійшов висновку, що закони про амністію, прийняті Перу, перешкоджали найближчим родичам жертв та жертвам, які вижили у цій справі, бути заслуханими суддею, як це встановлено статтею 8(1) Конвенції; вони порушили право на судовий захист, закріплене у статті 25 Конвенції; вони перешкоджали розслідуванню, затриманню, переслідуванню та засудженню винних у подіях, таким чином не дотримуючись статті 1(1) Конвенції, та перешкоджали з'ясуванню фактів цієї справи (§ 42) [19]. Відповідно, у контексті права на правду, «очевидно, що жертвам, які вижили, їхнім найближчим родичам та найближчим родичам померлих

жертв було заборонено дізнатися правду про події» (§ 47) [19]. Суд вказав, що право на правду, як таке, що випливає з статей 8 та 25 Конвенції, також вважається порушеним, проте окремого розгляду не потребує.

Як встановив Суд у справі *Gomes Lund et al. («Guerrilha do Araguaia») v. Brazil*, між 1972 і 1975 роками сімдесят членів Комуністичної партії Бразилії та селян цього регіону були свавільно затримані, піддані тортурам та насильницькому зникненню в контексті військової диктатури в Бразилії. Держава не провела кримінального розслідування, а її законодавчі та адміністративні заходи надмірно обмежили право найближчих родичів на доступ до інформації. Особливістю цієї справи став дещо ширший підхід Суду до тлумачення змісту права на правду – як, у тому числі, колективного права, яке випливає зі свободи вираження поглядів [20].

Так, Суд наголосив, що «стаття 13 Конвенції, прямо передбачаючи права на пошук та отримання інформації, захищає право кожної особи запитувати доступ до інформації, що перебуває під контролем держави, за умов, дозволених режимом обмежень Конвенції. Як наслідок, зазначена стаття захищає право осіб отримувати зазначену інформацію та позитивний обов'язок держави надавати її таким чином, щоб особа могла дізнатися про цю інформацію або отримати обґрунтовану відповідь, коли за однією з причин, дозволених Конвенцією, держава може обмежити доступ до неї в цьому конкретному випадку (§ 197)» [20].

Відтак, Суд постановив, що всі особи, включаючи найближчих родичів жертв грубих порушень прав людини, мають право знати правду. Як наслідок, найближчі родичі жертв та суспільство повинні бути поінформовані про все, що сталося стосовно зазначених порушень (§ 200) [20]. Зрештою, Суд також встановив, що у випадках порушень прав людини державні органи не можуть вдаватися до таких механізмів, як службова таємниця або конфіденційність інформації, або до міркувань суспільних інтересів чи національної безпеки, щоб відмовити у наданні інформації, що вимагається судовими або адміністративними органами, які відповідають за поточне розслідування або незавершені процедури (§ 202) [20].

У справі *Gelman v. Uruguay* йшлося про викрадення вагітної студентки Марії Клаудії Гарсія Ігуретагоєна де Гельман (María Claudia García Iguretagoyena de Gelman) уругвайськими та аргентинськими військовими командос. Викрадена утримувалася у в'язниці, а після народження дитини була убита. Дитина була передана уругвайській родині і тільки через 20 років дізналася про своє справжнє походження. Подібні викрадення були частиною широкомасштабної практики у рамках так званої «Операції Кондор». У грудні 1986 року уряд Уругваю схвалив закон про амністію, який звільнив усіх силовиків, які порушували права людини, від кримінального переслідування [21].

Суд у згаданій справі продовжив розвивати концепцію права на правду в тому числі і як колективного права, розмірковуючи про його зміст. Так, на думку Суду, «задоволення колективного виміру права на правду вимагає процедурного визначення якомога повнішого історичного запису. Це визначення повинно включати опис моделей спільних дій та має визначати всіх тих, хто брав участь у порушеннях різними способами, та їхню відповідну відповідальність» (§ 192) [21]. Оцінюючи закони про масову амністію, Суд вказав: «Щоб бути правосуддям, треба бути своєчасним та досягати бажаного або очікуваного корисного ефекту від дій, і особливо

у випадках серйозних порушень прав людини має переважати принцип ефективності розслідування фактів та визначення покарання винних» (§ 194) [21].

У справі *Members of the «José Alvear Restrepo» Lawyers Collective v. Colombia* Суд розглядав зловживання, здійснені проти членів Corporación Colectivo de Abogados «José Alvear Restrepo» («CAJAR»), неурядової організації, що займається захистом прав людини в Колумбії. Протягом кількох десятиліть члени CAJAR стикалися з довільними розвідувальними операціями, переслідуваннями, наклепом та погрозами. Втручання у приватне життя і переслідування заявників тривало, щонайменше, з 1990-тих років до 2005 року [22]. Досліджуючи право на правду у цій справі, Суд зазначив, що жертви не мали доступу до всіх документів та інформації, що містилися в архівах державної розвідки, що заважало їм повністю усвідомлювати масштаби незаконного втручання в їхнє приватне життя. Відтак, Суд наголосив, що право на правду належить не лише жертвам, а й суспільству в цілому, яке «має право знати, а також обов'язок пам'ятати. Інциденти, подібні до тих, що розглядаються в цій справі, через їхню серйозність та масштабність мають бути загальновідомими, що дозволить колумбійському суспільству обміркувати їх і таким чином запобігти їх повторенню» (§ 657) [23].

Справа *Digna Ochoa et al. v. Mexico* стосувалася порушень у розслідуванні смерті Дігни Очоа-і-Пласідо 19 жовтня 2001 року. У заяві її рідних (матері, сестри, брата) стверджувалося, що її смерть сталася в контексті переслідувань та нападів на правозахисників у Мексиці [24]. Як наголосив Суд, «абсолютно недосконале розслідування смерті Дігни Очоа, проведене мексиканською владою, разом із тим фактом, що інші напрямки розслідування були свавільно відкинуті, не дозволило пролити світло на конкретні обставини, що оточували її смерть, і, отже, саме по собі становило порушення зобов'язання забезпечити право Дігни Очоа на життя, а також право її родини на правду. У зв'язку з цим Суд повторює, що держава зобов'язана боротися всіма доступними засобами з потенційною ситуацією безкарності, яка може виникнути у цій справі, оскільки це сприятиме хронічному повторенню такого типу порушень прав людини

та повній беззахисності сімей жертв, які мають право знати правду щодо обставин їхньої смерті» (§ 146) [25].

Висновки. Проведений аналіз дозволив дійти таких висновків:

1. Право на правду є невід'ємною складовою механізмів перехідного правосуддя, необхідним діалогом між урядом та суспільством після періоду масштабних порушень прав людини. Роль права на правду не варто абсолютизувати, проте без нього неможливими є відновлення довіри у суспільстві, належні репарації для жертв, часто право на правду виступає як передумова покарання злочинів і лягає в основу інституційних реформ.

2. Внаслідок низки історичних подій регіон Латинської Америки характеризується специфічними рисами, серед яких, у тому числі, випадки масових порушень прав людини, насильницьких зникнень, позасудових страт тощо. Міжамериканський суд з прав людини має багату практику щодо встановлення правди у вказаних справах.

3. Право на правду в Міжамериканському механізмі захисту прав людини початково пов'язана із правою родичів жертв насильницьких зникнень на належне розслідування та встановлення їх долі. Відповідно, право на правду виступало як таке, яке впливає з норм статей 8 (право на справедливий суд) та 25 (право на юридичний захист) Американської конвенції про захисту прав людини.

4. Згодом право на правду було розширене як за змістом (почало тлумачитися у більш широкому сенсі, як таке, яке впливає ще і зі статті 13 (свобода вираження поглядів) Конвенції), так і за колом суб'єктів (право на правду стало розглядатися не лише як право родичів жертв, а і як колективне право всього суспільства). І хоча право на правду прямо не вказане у Конвенції, воно імпліцитно зафіксоване у ній як таке, реалізація його має, на думку Міжамериканського суду з прав людини, супроводжувати процеси постконфліктного врегулювання і відновлення. Більше того, в останніх своїх рішеннях Суд також наголошує на важливості права на правду у формуванні колективної пам'яті для боротьби з безкарністю. В обох контекстах (і як індивідуального, і як колективного права), рецепція права на правду є актуальною для України.

Список використаних джерел

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 21.02.2026).
2. Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень : Конвенція ООН від 20.12.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 21.02.2026).
3. Guidance note of the Secretary-General: Transitional justice – A strategic tool for people, prevention and peace. 2023. 14 p. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/transitionaljustice/sg-guidance-note/2023_07_guidance_note_transitional_justice_en.pdf
4. de Greiff P. Report of the Special Rapporteur on the promotion of truth, justice, reparation and guarantees of non-recurrence : A/HRC/21/46 / United Nations Human Rights Council. 2012. 23 p. URL: <https://docs.un.org/en/A/HRC/21/46>
5. Orentlicher D. Report of the independent expert to update the Set of principles to combat impunity : E/CN.4/2005/102/Add.1 / United Nations Commission on Human Rights. 2005. 24 p. URL: <https://docs.un.org/en/e/cn.4/2005/102/Add.1>
6. Schabas W. The right to truth: When does it begin? *Doing peace the rights way: Essays in international law and relations in honour of Louise Arbour* / ed. by F. Lafontaine, F. Larocque. Intersentia, 2019. P. 37–52.
7. Study on the right to the truth : Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights : E/CN.4/2006/91 / United Nations Commission on Human Rights. 2006. 24 p.
8. Hayner P. B. Unspeakable truths: Transitional justice and the challenge of truth commissions. 2nd ed. Routledge, 2011. 377 p.
9. Truth seeking: Elements of creating an effective truth commission / ed. by E. González, H. Varney. International Center for Transitional Justice, 2013. 78 p. URL: <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Book-Truth-Seeking-2013-English.pdf>
10. Charter of the Organization of American States. 1948. URL: <https://www.oas.org/dil/1948%20charter%20of%20the%20organization%20of%20american%20states.pdf>
11. American declaration on the rights and duties of man : adopted by the 9th International Conference of American States. 1948. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/565094?v=pdf>

12. American convention on human rights. 1969. URL: https://www.oas.org/dil/treaties_b-32_american_convention_on_human_rights.pdf
13. Statute of the Inter-American Court of Human Rights : adopted by the General Assembly of the OAS at its Ninth Regular Session (Resolution No. 448). 1979. URL: <https://www.corteidh.or.cr/estatuto.cfm?lang=en>
14. The right to truth in the Americas : OEA/Ser.L/V/II.152 / Inter-American Commission on Human Rights. 2014. 117 p. URL: <https://www.oas.org/en/iachr/reports/pdfs/right-to-truth-en.pdf>
15. Ferrer Mac-Gregor E. The right to the truth as an autonomous right under the Inter-American human rights system. *Mexican Law Review*. 2016. № 9 (1). P. 121–139.
16. Case of Velásquez-Rodríguez v. Honduras : Judgment (Merits) : Ser. C No. 4 / Inter-American Court of Human Rights. 1988. URL: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_04_ing.pdf
17. Manrique G. A. Velásquez Rodríguez v. Honduras: The role of victims' legal representatives in shaping the Inter-American Court's evidentiary regime. *Deusto Journal of Human Rights*. 2025. № 15. P. 229–255. URL: <https://doi.org/10.18543/djhr.3016>
18. Case of Bámaca-Velásquez v. Guatemala : Judgment (Merits) : Ser. C No. 70 / Inter-American Court of Human Rights. 2000. URL: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_70_ing.pdf
19. Case of Barrios Altos v. Peru : Judgment (Merits) : Ser. C No. 75 / Inter-American Court of Human Rights. 2001. URL: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_75_ing.pdf
20. Case of Gomes Lund et al. (“Guerrilha do Araguaia”) v. Brazil : Judgment (Preliminary Objections, Merits, Reparations, and Costs) : Ser. C No. 219 / Inter-American Court of Human Rights. 2010. URL: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_219_ing.pdf
21. Case of Gelman v. Uruguay : Judgment (Merits and Reparations) : Ser. C No. 221 / Inter-American Court of Human Rights. 2011. URL: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_221_ing.pdf
22. CAJAR v. Colombia : Case Analysis / Columbia Global Freedom of Expression. URL: <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/cajar-v-colombia/>
23. Case of Members of the “José Alvear Restrepo” Lawyers Collective (CAJAR) v. Colombia : Judgment (Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs) : Ser. C No. 506 / Inter-American Court of Human Rights. 2023. 18 Oct. URL: https://corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_506_ing.pdf
24. de la Vega C. Case of Digna Ochoa & Family Members v. Mex. (Inter-Am. Ct. H.R.). *International Legal Materials*. 2024. Vol. 63, Iss. 2. P. 226–274. DOI: 10.1017/ilm.2023.57
25. Case of Digna Ochoa et al. v. Mexico : Judgment (Merits, Reparations and Costs) : Ser. C No. 447 / Inter-American Court of Human Rights. 2021. 25 Nov. URL: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_447_ing.pdf

References

1. Dodatkovyi protokol do Zhenevskiykh konventsii vid 12 serpnia 1949 roku, shcho stosuietsia zakhystu zhertz mizhnarodnykh zbroinykh konfliktiv (Protokol I), vid 8 chervnia 1977 roku (Additional Protocol to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), of 8 June 1977.) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text [in Ukrainian]
2. Mizhnarodna konventsiia pro zakhyst usikh osib vid nasylnytskykh znyknen. (2006, 20 hrudnia) (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance. (2006, December 20)). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text [in Ukrainian]
3. United Nations Secretary-General. (2023). *Guidance note of the Secretary-General: Transitional justice – A strategic tool for people, prevention and peace*. https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/transitionaljustice/sg-guidance-note/2023_07_guidance_note_transitional_justice_en.pdf
4. de Greiff, P. (2012). *Report of the Special Rapporteur on the promotion of truth, justice, reparation and guarantees of non-recurrence* (A/HRC/21/46). United Nations Human Rights Council. <https://docs.un.org/en/A/HRC/21/46>
5. Orentlicher, D. (2005). *Report of the independent expert to update the Set of principles to combat impunity* (E/CN.4/2005/102/Add.1). United Nations Commission on Human Rights. <https://docs.un.org/en/e/cn.4/2005/102/Add.1>
6. Schabas, W. (2019). The right to truth: When does it begin? In F. Lafontaine & F. Larocque (Eds.), *Doing peace the rights way: Essays in international law and relations in honour of Louise Arbour* (pp. 37–52). Intersentia.
7. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2006). *Study on the right to the truth* (E/CN.4/2006/91). United Nations Commission on Human Rights.
8. Hayner, P. B. (2011). *Unspeakable truths: Transitional justice and the challenge of truth commissions* (2nd ed.). Routledge.
9. González, E., & Varney, H. (Eds.). (2013). *Truth seeking: Elements of creating an effective truth commission*. International Center for Transitional Justice. <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Book-Truth-Seeking-2013-English.pdf>
10. Organization of American States. (1948). *Charter of the Organization of American States*. <https://www.oas.org/dil/1948%20charter%20of%20the%20organization%20of%20american%20states.pdf>
11. International Conference of American States. (1948). *American declaration on the rights and duties of man*. <https://digitallibrary.un.org/record/565094?v=pdf>
12. Organization of American States. (1969). *American convention on human rights*. https://www.oas.org/dil/treaties_b-32_american_convention_on_human_rights.pdf
13. Organization of American States. (1979). *Statute of the Inter-American Court of Human Rights*. <https://www.corteidh.or.cr/estatuto.cfm?lang=en>
14. Inter-American Commission on Human Rights. (2014). *The right to truth in the Americas* (OEA/Ser.L/V/II.152). <https://www.oas.org/en/iachr/reports/pdfs/right-to-truth-en.pdf>
15. Ferrer Mac-Gregor, E. (2016). The right to the truth as an autonomous right under the Inter-American human rights system. *Mexican Law Review*, 9(1), 121-139. DOI: 10.1016/j.mexlaw.2016.09.007
16. Velásquez-Rodríguez v. Honduras, Merits, Judgment, Inter-Am. Ct. H.R. (Ser. C) No. 4 (July 29, 1988). https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_04_ing.pdf

17. Bámaca-Velásquez v. Guatemala, Merits, Judgment, Inter-Am. Ct. H. R. (Ser. C) No. 70 (November 25, 2000). https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_70_ing.pdf
18. Manrique, G. A. (2025). Velásquez Rodríguez v. Honduras: The role of victims' legal representatives in shaping the Inter-American Court's evidentiary regime. *Deusto Journal of Human Rights*, (15), 229–255. <https://doi.org/10.18543/djhr.3016>
19. Barrios Altos v. Peru, Merits, Judgment, Inter-Am. Ct. H.R. (Ser. C) No. 75 (March 14, 2001). https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_75_ing.pdf
20. Gomes Lund et al. («Guerrilha do Araguaia») v. Brazil, Preliminary Objections, Merits, Reparations, and Costs, Judgment, Inter-Am. Ct. H.R. (Ser. C) No. 219 (November 24, 2010). https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_219_ing.pdf
21. Gelman v. Uruguay, Merits and Reparations, Judgment, Inter-Am. Ct. H.R. (Ser. C) No. 221 (February 24, 2011). https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_221_ing.pdf
22. Columbia Global Freedom of Expression. (n.d.). *CAJAR v. Colombia: Case analysis*. <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/cajar-v-colombia/>
23. Inter-American Court of Human Rights. (2023, October 18). *Case of Members of the “José Alvear Restrepo” Lawyers Collective (CAJAR) v. Colombia (Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs)*. Series C No. 506. https://corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_506_ing.pdf
24. de la Vega, C. (2024). Case of Digna Ochoa & family members v. Mex. (Inter-Am. Ct. H.R.). *International Legal Materials*, 63(2), 226–274. <https://doi.org/10.1017/ilm.2023.57>
25. Inter-American Court of Human Rights. (2021, November 25). *Case of Digna Ochoa et al. v. Mexico (Merits, Reparations and Costs)*. Series C No. 447. https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_447_ing.pdf

Slavko Anna,

PhD, Associate Professor

*(Sumy State University, Sumy)*ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1339-470X>**Yehorova Valentyna,**

PhD, Associate Professor

*(National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Kyiv)*ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8485-430X>

THE RIGHT TO TRUTH IN THE CASE-LAW OF THE INTER-AMERICAN COURT OF HUMAN RIGHTS

The article examines the development and legal nature of the right to truth in the jurisprudence of the Inter-American Court of Human Rights. In the context of armed conflicts, authoritarian legacies, and widespread gross human rights violations, the right to truth has emerged as a key element of victims' protection and an essential component of transitional justice. The study aims to analyse the genesis of this concept within the Inter-American human rights system and to identify the main legal standards formulated by the Court.

The research demonstrates that the right to truth initially evolved in response to cases of enforced disappearances and was closely linked to the obligation of states to conduct effective investigations and to inform relatives about the fate of victims. The Court gradually derived this right from the guarantees of judicial protection and fair trial (Articles 8 and 25 of the American Convention on Human Rights), and later expanded its scope by connecting it to the freedom to seek and receive information under Article 13. As a result, the right to truth has been recognized not only as an individual entitlement of victims and their families, but also as a collective right of society to know the circumstances, causes, and patterns of serious human rights violations.

Particular attention is paid to the Court's case law, including Velásquez-Rodríguez v. Honduras, Bámaca-Velásquez v. Guatemala, Barrios Altos v. Peru, Gomes Lund v. Brazil, and Gelman v. Uruguay. These judgments illustrate the evolution of the Court's approach, especially regarding the prohibition of amnesties for gross violations, the duty to ensure access to state archives, the establishment of historical truth, and the recognition of truth-seeking as a form of reparation.

The article concludes that the Inter-American Court has played a pioneering role in shaping comprehensive standards on the right to truth, positioning it as a cornerstone of accountability, reparations, guarantees of non-recurrence, and societal reconciliation. The experience of the Inter-American system is of particular relevance for states facing the consequences of armed conflict and systemic human rights violations, including Ukraine, where the implementation of truth-oriented mechanisms may become an important element of post-conflict recovery and justice.

Key words: human rights, Inter-American Court of Human Rights, right to truth, transitional justice, post-conflict settlement.

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.05.2026